

2008. Issue 17, P. 212–230. URI: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18663107/> (in English)

[14] W.L. Stone, & P.J. Yoder «Predicting spoken language level in children with autism spectrum disorders» in *Autism*, 2001. Issue 5(4). P. 341–361. URI: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11777253/> (in English)

**УДК 376-056.313-053.5:005.521**

**DOI 10.32626/2413-2578.2025-25.127-147**

**ЗАН Ольга**

аспірантка Кам'янець-Подільського національного  
університету імені Івана Огієнка,

старший викладач кафедри дошкільної,  
початкової та інклюзивної освіти,

Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти,  
м. Ужгород, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6788-271X>

## **ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОГНОСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

**Анотація.** У статті описано результати вивчення проблеми формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Дослідження було спрямоване на пошук найбільш оптимальних засобів формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Прогностична діяльність пов'язана із аналізом і передбаченням можливих наслідків подій, можливістю встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, ставити мету і досягати кінцевого результату, планувати етапи на шляху до досягнення мети. Прогностична діяльність відіграє вирішальну роль для успішної навчальної діяльності, оскільки допомагає передбачити можливий результат навчання і, відповідно, здійснювати підбір необхідних засобів для його досягнення. Разом з тим, у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку присутній низький рівень розвитку прогностичної діяльності, учні не здатні прогнозувати події, передбачати результати подій та планувати майбутнє. Тому існує необхідність у складанні програми, плануванні етапів та підборі засобів формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Одним із таких засобів формування прогностичної діяльності є образотворче мистецтво. Молодші школярі мають специфіку образотворчої діяльності через збіднену уяву, недорозвиток мисленнєвих операцій, недоліки зорового сприймання. Тому образотворчі засоби для цієї категорії дітей потрібно підбирати залежно від рівня розвитку їх інтелекту і можливості зрозуміти інструкцію. Такі учні під час виконання образотворчих завдань потребують постійної допомоги і підказки педагога, багаторазове повторення інструкції, наочні приклади з життєвих ситуацій. Для формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями на уроках образотворчого мистецтва рекомендуємо застосовувати ділові ігри та вправи, що передбачають прогнозування майбутнього результату.

**Ключові слова:** прогностична діяльність, молодші школярі з інтелектуальними порушеннями, засоби образотворчого мистецтва, формування, етап, причинно-наслідкові зв'язки, прогнозування.

## 1. ВСТУП

**Постановка проблеми.** У Новій українській школі сьогодні є необхідним формувати у здобувачів освіти важливі компетентності, що забезпечують успішність у навчанні та адаптацію у дорослому житті: когнітивні, регулятивні, комунікативні та ін. Важливою компетентністю для сучасного здобувача освіти є здатність прогнозувати майбутній хід подій та можливі їх наслідки, що передбачає високий рівень розвитку прогностичної діяльності.

Прогностична діяльність є складним психічним процесом, пов'язаним зі здатністю аналізу та передбачення ймовірних наслідків дій, явищ і здатністю приймати найбільш оптимальні рішення. Здатність до прогностичної діяльності є досить значимою для людини, оскільки вона допомагає адаптуватися щодо змінних умов дійсності, не здійснювати помилки та планувати майбутнє. Прогностична діяльність є компонентом вищих психічних функцій та ґрунтується на аналізі минулого досвіду (застосування наявних знань та досвіду з метою прогнозування), на уяві та мисленнєвих операціях (створення моделей прогнозованих ситуацій) та причинно-наслідкових зв'язках і логічному мисленні (розуміння як відповідна подія спричиняє іншу подію).

Формування прогностичної діяльності є важливим для молодших школярів, тому що прогностичні здатності впливають на навчальну успішність в освітньому процесі, допомагають зрозуміти мету у навчальній діяльності та передбачити можливий результат. Прогностична діяльність сприяє самоконтролю, ефективній комунікації

з усіма учасниками освітнього процесу, є значимою успішної соціальної інтеграції.

Учні молодших класів з порушеннями інтелектуального розвитку мають низький рівень сформованості прогностичної діяльності та цілепокладання, вони не вміють прогнозувати події, передбачати результати своєї діяльності і планувати майбутнє.

Прогностична діяльність молодшого школяра виражається у його здатності передбачити наслідок власної діяльності та знаходити рішення через аналіз ймовірних варіантів розв'язання. У молодших школярів з інтелектуальними порушеннями прогностична діяльність розвивається сповільнено у зв'язку з обмеженими можливостями у когнітивній сфері, а саме: знижений рівень абстрактного мислення, сповільнений темп при обробці інформації, складнощі при пошуку причинно-наслідкових зв'язків, знижена здатність узагальнювати, порушення уваги, усіх психічних процесів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Особливо важливою, на думку А. Руденка, А. Ковальчук, О. Петяк та ін., є надання корекційної підтримки учням з порушеннями інтелектуального розвитку у теперішній воєнний час [19]. Дослідження Т. Докучиної, С. Миронової, С. Михальської, В. Синьова та ін. свідчать, що під впливом корекційного навчання відбуваються позитивні зміни у розвитку пізнавальної діяльності [3; 10; 17; 18]. Т. Докучина зауважує, що підвищення показників у розвитку учнів з інтелектуальними порушеннями потребує корекційного впливу із врахуванням специфіки їх пізнавальної діяльності [3, с. 25]. Ці порушення спричиняють недоліки у прогностичній діяльності. Досить недорозвиненим є вербально-логічне мислення, яке призводить до труднощів у пошуку причинно-наслідкових зв'язків. Учні з порушеннями інтелектуального розвитку самостійно не можуть застосувати практично набуті знання, вміння і навички, не переносять їх у нові умови. Вони часто приступають до виконання завдання без належного його аналізу та осмислення умов, не можуть скласти план дій та врахувати усі вимоги і дані. Т. Докучина висловлює думку, що учні з порушеннями інтелектуального розвитку не можуть пов'язати набуті знання з досвідом та життєвими ситуаціями, вони мають стереотипну практичну діяльність [3, с. 27-28].

**Мета статті** – проаналізувати особливості формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, виділити засоби її формування та описати результати апробації авторської програми формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

## 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Молодшим школярам з порушеннями інтелектуального розвитку важко зрозуміти нові поняття та способи діяльності, вони не здатні організувати свою практичну діяльність і передбачити її результат (І. Дмитрієва, Е. Кукса, С. Миронова, В. Синьов, І. Ужченко та ін.) [2; 7; 10; 13]. Регуляторні дії, які становлять основу прогностичної діяльності, є умовою успішної провідної діяльності учнів (М. Миронова, В. Синьов) [7; 10]. Тому навчальна діяльність є ускладненою у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, що негативно відображається на результатах навчання і соціальній інтеграції учнів (Ю. Бистрова, Л. Дрозд, І. Попович) [6; 8]. У зв'язку з цим дослідники говорять про необхідність формування саморегуляції в учнів з інтелектуальними порушеннями як основи прогностичної діяльності, умінь досягати мету і передбачати результат на основі свого досвіду і уміння прогнозувати (Ю. Бистрова, Л. Дрозд, В. Синьов) [4-6; 10].

Проблему прогностичної діяльності у спеціальній педагогіці вивчали: Ю. Бистрова [6], В. Бондар [1], Л. Дрозд [4-5], Е. Кукса [13], Л. Одинченко [2], В. Синьов [10], І. Ужченко [13] та ін.

І. Ужченко та Е. Кукса вивчали формування прогностичної діяльності у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку з допомогою комп'ютерних технологій [13]. Л. Дрозд вивчала особливості формування життєвого цілепокладання у підлітків з інтелектуальними порушеннями [4; 5].

У дослідженнях Ю. Бистрової, В. Бондаря, Л. Дрозд, В. Синьова описано, що для формування прогностичної діяльності та цілепокладання в учнів з інтелектуальними порушеннями потрібно забезпечити послідовність та наступність в освітньому процесі [1; 6; 10]. На думку Ю. Бистрової, І. Дмитрієвої, Л. Дрозд, Л. Одинченко, В. Синьова, для формування прогностичної діяльності важливо створювати в дітей образ майбутнього як основи життєвого цілепокладання [2; 6; 10]. Вчені зауважують, що для успішного формування цілепокладання потрібно, щоб мета досягнення була чітко і конкретно сформульована, її можливо було дослідити, була реальною для досягнення, вона усвідомлювалася учнем та була зрозумілою для виконання, спонукала до дії та визначала бажаний результат.

Для формування прогностичної діяльності і цілепокладання, мета повинна описувати завдання, що є важливими для учня, допомагають йому задовольнити свої потреби і засвоїти компетентності виконувати завдання; мета повинна формулюватися через досвід учнів при розв'язанні таких завдань і досягненні мети; мета повинна знаходитися в межах конкретного часу і відповідати уявленням в учнів; мета повинна формувати особистісні цілі учнів і мотивацію до їх досягнення; у

результаті досягнення мети в учнів формуються нові навчальні і соціальні компетентності та особистісні позитивні якості; досягнення мети сприяє набуттю досвіду цілепокладання в учнів і вчителів.

Т. Титаренко, В. Чернобровкін, В. Панок вважають, що формування прогностичних здібностей та цілепокладання буде ефективнішим, коли кінцеву мету і кроки до її досягнення вказує не вчитель, а учні разом з педагогом знаходять мету, шляхи її досягнення та формують очікуваний результат [12; 15]. Описуються 2 способи формування цілепокладання:

1) побудова системи чи ієрархії цілей (категорії цілей та рівні їх досягнення) (Т. Титаренко) [12, с. 72].

2) побудова алгоритму формування цілей педагогом для усвідомлення їх учнями (застосування відповідних слів, часток, дієслів).

К. Ушинський в аналітико-синтетичному методі навчання застосовував дієслова, що спонукають учня до дії. Наприклад, дієслова, що розвивають прогностичні здібності (заплануйте, уявіть, спрогнозуйте, змодельуйте та ін.)

Основними особливостями формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями є:

1. Індивідуальний підхід, оскільки кожен учень володіє відповідним рівнем інтелектуального розвитку. В освітньому процесі потрібно враховувати індивідуальні особливості, здібності і темп у роботі.

2. Робота з допомогою практичних дій: молодші школярі з інтелектуальними порушеннями більше розуміють інформацію з допомогою практичних завдань і дій. Наприклад, можна задати дитині прості завдання із прогнозуванням: «Якщо я випущу з рук чашку, то що відбудеться?».

3. Розвиток мовлення, оскільки прогнозування є взаємопов'язаним зі здатністю обґрунтувати власні думки з допомогою слів. Робота з розвитку мовлення допомагає сформулювати чітке мислення. Наприклад, важливо навчити дітей формувати речення відповідно схемі «Якщо..., то...».

4. Застосування гри як основного засобу у навчанні. Гра сприяє краще розуміти нову інформацію, зменшує стрес і формує навички взаємодії. Настільні ігри, сюжетно-рольові ігри та вправи із картинками формують прогностичні здібності.

Підходами у розробці методики формування прогностичної діяльності та цілепокладання молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку були такі теоретичні підходи:

1. Процес формування прогностичної діяльності передбачає побудову образу майбутнього результату діяльності, усвідомленні і прийнятті образу майбутнього для практичної послідовної діяльності,

прийняття образу майбутнього як підґрунтя для послідовних розумових і практичних дій (М. Рева, Ю. Швалб, О. Вернік, О. Гарнець) [9; 16]. На думку Ю. Швалба та ін., прогнозування допомагає в ситуаціях невизначеності учню побудувати свою покрокову діяльність [16].

2. Формування прогностичної діяльності передбачає комплексний підхід, що означає формування у дітей когнітивних функцій, емоційно позитивного досвіду, мотиваційної та емоційно-вольової сфери, рефлексивні навички, і відбувається через свідому постановку майбутньої цілі (М. Рева, Ю. Швалб, О. Вернік, О. Гарнець) [9; 16]. Прогностична діяльність розвивається при взаємодії психічного і соціального розвитку, тому потребує комплексного підходу при її формуванні. Відокремлений вплив на окремі складові не дозволяють досягнути мети. Комплексне удосконалення когнітивної, мотиваційної, емоційно-вольової сфери підвищує ефективність та функціонування прогностичної діяльності та цілепокладання [16].

3. Відповідно теорії поетапного формування розумових дій та провідної ролі навчальної діяльності у розвитку учня основою цілепокладання та прогностичної діяльності є розумові дії, що передбачає теоретичну постановку мети та практичні об'єктно-предметні дії.

Низький рівень розвитку прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями і її вагома роль в навчальній діяльності обумовлює необхідність застосування корекційних заходів для формування прогностичних умінь.

### **3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ**

Для оцінювання сформованості у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями прогностичної діяльності нами визначено 4 критерії на основі структури діяльності в цілому (мотиви, цілі, дії, засоби): мотиваційний, цільовий, регуляторний та операційний. У дослідженні нами виділено рівні розвитку прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями: високий, середній, низький.

За дослідженнями Л. Дрозд, основними показниками для виділення рівнів сформованості життєвого цілепокладання в учнів з інтелектуальними порушеннями є операційний та регуляторний [4]. Ми також вважаємо, що регуляторний та операційний компоненти, які вказують на конкретні дії та засоби, на нашу думку, є головними показниками при діагностиці рівня сформованості у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями прогностичної діяльності.

Отже, для високого рівня розвитку прогностичної діяльності важливими є високий рівень розвитку всіх 4 складових. Середній рівень

розвитку передбачає середній рівень вираженості регуляторного та операційного компонентів, а мотиваційного та цільового – на середньому. Низький рівень означає сформованість регуляторного та операційного компонентів на низькому рівні, а мотиваційного та цільового на середньому або низькому.

Теоретичний аналіз проблеми формування прогностичної діяльності дозволив запропонувати методику формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Ця методика допомагає сконструювати прогностичну діяльність під керівництвом педагога, де йому належить головна роль, з допомогою спільної взаємодії учень-педагог до поступового самостійного здійснення прогностичної діяльності учнями. При формуванні прогностичної діяльності існують репродуктивний та продуктивний шляхи. Для молодших школярів з інтелектуальними порушеннями найбільш доступний через органічні ураження головного мозку репродуктивний (відтворюючий) шлях.

Нами виділено такі етапи застосування методики формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями:

1. Організаційний етап, що передбачає формування мотиваційних і цільових критеріїв прогностичної діяльності. В учнів педагог формує зацікавленість та мотивацію до прогнозування та передбачення результату, уміння бачити кінцеву ціль, сприяє цілепокладанню.

2. Діяльнісний етап, що полягає у формуванні основних елементів прогностичної діяльності, а саме прогностичних компетентностей та прогностичних умінь у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями: уявлення кінцевої цілі та продукту діяльності, спрямованість дій на відповідний очікуваний результат. Це передбачає формування операційного критерій прогностичної діяльності.

3. Аналітичний етап, що зумовлює перенесення алгоритму виконання прогностичної діяльності у нові життєві ситуації, зумовлює здійснення самоконтролю прогностичної діяльності. Отже, розвиває регуляторний критерій у прогностичній діяльності.

При практичному впровадженні етапів методики важливими є такі компоненти: організаційний, технологічний, корекційний та виконавчий.

1. Організаційний компонент у методиці означає формування особистої цікавості учня до прогностичної діяльності, наявність особистісного значення цілі, яка сприятиме молодшому школяру в отриманні знань і компетенцій, що потрібні для здійснення прогнозування.

2. Технологічний компонент у методиці формує технологічні основи прогностичної діяльності, він враховує формування і корекцію

мисленнєвих механізмів (інтеріоризація, інтерпретація). Формування технологічного компоненту представлено двома шляхами: репродуктивний та продуктивний. Як нами зауважено, для молодших школярів з інтелектуальними порушеннями в силу їх порушень більше підходить репродуктивний шлях.

Репродуктивний шлях формування прогностичної діяльності передбачає такі методи: пояснення, показ дій, емоційне прийняття, практичні вправи, ігрові завдання, наочний та словесний приклад. Засобами формування прогностичної діяльності є: гра, наочна пам'ятка щодо схеми прогнозування, алгоритмічні картки. Умовами успішності формування прогностичної діяльності є: зацікавленість учнів, актуалізація їх знань.

Продуктивний шлях є менш успішним для формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, оскільки передбачає активне застосування мисленнєвих процесів, які в учнів цієї групи є досить порушеними, як і вся пізнавальна сфера. Методами формування прогностичної діяльності є: обґрунтування, аргументація, диспут, деталізація, аналіз, порівняння, прогнозування, логічне міркування та експеримент. Засобами формування прогностичної діяльності є: завдання з конкретними цілями та прогноз їх здійснення, зміна змісту, алгоритм порівняння, технологічні картки. Умовами формування прогностичної діяльності є: мотивація та особистісна зацікавленість, актуалізація отриманого комплексу знань, проблемний підхід, проєктна діяльність.

3. Корекційний компонент у методиці передбачає корекцію мисленнєвих процесів, уяви, що є особливо важливими для здійснення прогностичної діяльності. Розвиток цих процесів стане умовою досягнення нових компетентностей для успішного прогнозування у нових та невизначених ситуаціях, де потрібно передбачити результат. Корекційний компонент передбачає проведення відповідних корекційних заходів з молодшими школярами з інтелектуальними порушеннями. Інколи передбачається застосування кейс-методу: побудова проблемної ситуації, через діалог педагога та учнів актуалізуються наявні знання, теоретичне прогнозування, практичний експеримент, проєктна діяльність (поетапне розв'язання завдань), актуалізація знань на уроці з послідовним закріпленням знань під час позакласної роботи, проведення моніторингу щодо сформованості прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, діалог між педагогом та учнями щодо отриманих результатів.

4. Виконавчий компонент у методиці формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями передбачає практичне застосування відповідних методів



та прийомів прогностичної діяльності із різними способами та засобами формування прогнозування.

Методика формування прогностичної діяльності передбачає використання таких принципів: врахування вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, структури та ступеня їх інтелектуальних порушень; врахування специфіки сформованості пізнавальних процесів; принцип доступності навчального матеріалу; принцип зв'язку теоретичних знань з практичними вміннями; принцип комплексного розвитку усіх пізнавальних функцій, що складають основу прогностичної діяльності.

Експериментальна основа корекційних занять з формування прогностичної діяльності ґрунтується на провідній діяльності молодших школярів (навчанні) та вагомій ролі дидактичної гри для пізнавального розвитку учнів, в тому числі, і з інтелектуальними порушеннями. Заняття склалися з відповідних дидактичних ігор, що спрямовувалися на те, щоб сформувати у молодших школярів компетентності, що є важливими для прогностичної діяльності (наприклад, вміння будувати причинно-наслідкові зв'язки, вміння ставити ціль та підбирати дії для її досягнення, вміння передбачити кінцевий результат та ін.).

#### **4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Для формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями в повинна розроблятися корекційно-розвиваюча програма залежно від особливостей інтелектуального розвитку у кожного учня. Успішне впровадження такої програми командою психолого-педагогічного супроводу, яка знає технології корекційно-педагогічної роботи в освітньому закладі, забезпечить оптимальну соціальну адаптацію учнів з інтелектуальними порушеннями. Л. Дрозд зауважує, що одним з напрямів програми психолого-педагогічного супроводу учнів з інтелектуальними порушеннями повинна бути корекційна робота з формування у них цілепокладання та прогнозування [5, с. 148]. Виконання прогностичної діяльності залежить від життєвого досвіду учня і освітній заклад повинен стати засобом отримання позитивного життєвого досвіду, що формуватиме прогностичні вміння.

Метою створеної нами програми є визначення корекційно-педагогічних і соціально-психологічних умов формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями та розробка спеціальної методики формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями засобами образотворчого мистецтва.

Завдання програми формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями:

1. Навчити молодших школярів з інтелектуальними порушеннями усвідомлювати кінцеву мету у відповідній діяльності.
2. Сформувати в учнів уміння прогнозувати майбутній результат.
3. Навчити молодших школярів з інтелектуальними порушеннями поетапно прогнозувати та здійснювати свою діяльність на шляху до досягнення цілі.
4. Розвинути в учнів уміння переносити сформовані навички прогнозування у нові незнайомі ситуації у житті.
5. Сформувати у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями уміння планувати майбутнє та усвідомлено здійснювати вибір.

Разом із формуванням прогностичної діяльності ми паралельно працювали із розвитком сфер, що виступають її важливими компонентами:

1. Низький рівень розвитку вольової сфери у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, що виражається у слабкості розвитку вольових процесів тому, відповідно, зменшує цілепокладання та прогнозування. Значна увага приділяється корекційним вправам, що спрямовані на формування саморегуляції в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.

2. Знижена внутрішня мотивація і перевага зовнішньої мотивації у виконанні діяльності. Тому важливо молодшим школярам з інтелектуальними порушеннями створювати ситуації успіху, давати доступні за складністю завдання і допомагати вирішувати більш складні, завдання повинні бути невеликі за обсягом, що підвищуватиме навчальну мотивацію учнів, формуватиме відповідальність за позитивний результат

3. Порушення в емоційній сфері молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, їх імпульсивність, знижена саморегуляція. Тому повинні бути завдання, що корегують недоліки їх емоційної сфери та підвищують рівень самоконтролю, що сприятиме формуванню навичок цілеспрямованого прогнозування.

Програма формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями складалася з 4 етапів:

1. Діагностичний – проведення відповідних діагностичних методик, спрямованих на вивчення особливостей прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями;

2. Підготовчий – формування саморегуляції та мотивації для участі у корекційній програмі, бажання передбачати кінцевий результат і здійснювати підбір відповідних етапів діяльності для його досягнення.

Проводилися гімнастичні вправи для пальців та кисті рук, що підвищували рівень працездатності у корі головного мозку учня. Молодших школярів навчали йти до найпростішої мети у навчанні, планувалося досягнення цієї мети та здійснювалися відповідні для цього дії. Для успішної прогностичної діяльності молодші школярі повинні самостійно контролювати власну діяльність. Для цього застосовувалися відповідні ігри та вправи, спрямовані на вдосконалення саморегуляції.

3. Основний – формування прогностичної діяльності як кінцевої цілі для учнів і виділення з допомогою вчителя додаткових проміжних завдань. Під час формування прогностичної діяльності запропоновано корекційно-розвивальні завдання: формування мисленнєвого аналізу; формування умінь усвідомлювати кінцеву мету та розуміти проміжні завдання як підґрунтя для одержання кінцевого результату; формування мотивації та цілеспрямованої поведінки для розвитку прогностичних здібностей; формування умінь вербалізувати бажаний результат і словесно планувати його досягнення. Молодші школярі з інтелектуальними порушеннями можуть зрозуміти кінцеву мету і проміжні цілі з допомогою педагога, самостійно їх виділити не можуть. Для цих учнів потрібний тривалий час для виконання завдань, вони роблять значну кількість помилок, які їм важко помітити і виправити.

4. Заклучний – формування прогностичної діяльності як свого власного вибору, усвідомлення мети і виділення проміжних цілей. Цей етап передбачає активізацію мисленнєвих операцій молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, самостійності при виборі цілей, порівняння кроків для досягнення цілі з минулим досвідом, усвідомлення поетапності при виконанні завдань і співвіднесення їх з кінцевим результатом як можливості вияву власних прогностичних здібностей. Це дозволяє здійснювати учню цілеспрямовану діяльність, зорієнтовану на прогнозований результат.

У програмі формування прогностичної діяльності значну роль відіграє планування, що дозволяє послідовно виконати дії, що спрямовані на досягнення кінцевої мети. На низькому рівні розвитку прогностичної діяльності молодші школярі з інтелектуальними порушеннями повинні мати хоч загальні уявлення щодо майбутнього результату, вміння його спрогнозувати та поетапно розпланувати, орієнтуватися щодо часу у виконанні завдань. На середньому та високому рівні розвитку прогностичної діяльності молодші школярі з інтелектуальними порушеннями повинні вміти застосовувати прогностичні здібності під час навчальної та практичної діяльності.

На нашу думку, формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями буде ефективним, якщо:

- основними механізмами, що ми застосовуємо при впровадженні методики формування прогностичної діяльності, будуть: інтерпретація

(перенесення прогностичної діяльності через навчальний алгоритм); реінтерпретація (уточнення учнем початкової інформації на основі уже засвоєного досвіду прогнозування) з метою успішного прогнозування майбутніх дій та здійснення прогностичної діяльності); інтеріоризація (переведення прогностичної діяльності у внутрішній план дій);

- методика формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями реалізовується поетапно, із соціально-психологічним супроводом, на основі розуміння дітьми значення прогнозування, через демонстрацію і аналіз дій, прогнозування майбутніх дій та результату, практичне виконання із застосуванням елементів самостійного планування і прогнозування діяльності (короткострокове і довгострокове планування і прогнозування майбутнього результату).

Вважаємо, що методами активізації механізмів формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями є:

- метод діалогу в освітньому процесі (педагог учням задає питання, що стосуються прогнозування відповідної події, а молодші школярі відповідають);

- проблемний метод (розгляд та аналіз конкретної проблемної ситуації, наприклад, Що буде, якщо людина випустить чашку з рук?);

- метод антиципації (здійснення цілепокладання та прогнозування на основі власного минулого досвіду);

- рефлексивний метод та метод регуляції (самооцінка власних можливостей щодо застосування свого практичного досвіду у нових і нестандартних ситуаціях).

На нашу думку, створюючи корекційну програму формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями потрібно обов'язково врахувати специфіку часових уявлень в учнів цієї категорії, їх обмежені можливості уявляти себе у майбутньому, прогнозувати майбутні події та будувати власні життєві плани.

Часові уявлення допомагають планувати, створювати відповідні цілі і розуміти мотиви їх досягнення. Планувати і прогнозувати учень може тоді, коли думає не лише про кінцевий результат, але і шукає шляхи його досягнення, об'єктивні та суб'єктивні ресурси, які їй знадобляться. Констатація мети, проєктування майбутнього, виділення завдань на основі часових уявлень відбуваються завдяки когнітивної, емоційної та поведінкової готовності учня до прогнозованого ходу подій.

На нашу думку, важливим при формуванні прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями є:

1. Перед початком формування прогностичної діяльності

потрібно провести діагностику рівня її сформованості у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Потрібно визначити як учень реагує на відповідні ситуації, чи передбачає наслідки власних дій та чи усвідомлює причинно-наслідкові зв'язки.

2. Ознайомлення учня із причинно-наслідковими зв'язками. Спочатку молодшому школяру з інтелектуальними порушеннями потрібно пояснити, що кожна дія дає відповідні наслідки та дає свій результат. Наприклад: «Якщо ти випустиш з рук склянку, то вона розіб'ється», «Якщо дитина з'їсть багато солодкого, то у неї болітиме живіт», «Якщо людина не полле рослину, то вона зав'яне». Для цього застосовують життєві приклади і наочні приклади (відео та ілюстрації).

3. Формулювання учнями простих прогнозів, коли потрібно передбачати наслідки зрозумілих їм подій. Наприклад, «Що буде, якщо тепло не одягнутися взимку?», «Що буде, якщо під час дощу залишити відчиненим вікно?». Учні вирішують також складніші ситуації. Наприклад, будують логічний ланцюжок з декількох подій (що буде після відповідних подій), прогнозують наслідки соціальних ситуацій: «Що буде, якщо я штовхну друга?».

4. Для закріплення знань застосовують завдання для розвитку логічного мислення. Можна використати ігри «Закінчи речення» («Якщо на вулиці дощ, то треба взяти з собою...»), «Знайди помилку», де потрібно проаналізувати неправильну дію персонажа на картинці.

5. Застосування для формування прогностичної діяльності ігрових методів. Ігри роблять освітній процес доступним та цікавим. Наприклад, можна провести гру «Що буде, якщо?», де учні прогнозують, що може відбутися у певних ситуаціях.

6. Формування логічного мислення, коли молодшим школярам потрібно проаналізувати прості життєві ситуації і дати пояснення: «Чому це відбулося?».

7. Практичне застосування прогностичних здібностей в повсякденних ситуаціях у реальному житті. Учні набувають прогностичних навичок передбачати реальні події: вони навчаються планувати день, давати оцінку результатам виконання завдання чи передбачати наслідки своєї поведінки. Молодших школярів вчать використовувати набуті знання у повсякденному житті. Наприклад, планувати день, вибирати правильну поведінку в соціумі. Вирішують проблемні питання: «Що буде, якщо ти не зробиш уроки?», «Що буде, якщо ти будеш мати погану поведінку?».

Одним із засобів формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями є образотворче мистецтво. Оскільки образотворчі здібності в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку є обмеженими, то основне під час занять образотворчим мистецтвом – намалювати наближене до реальності

зображення предмету. Під час малювання педагог активно застосовує прийоми, що допомагають досягти ефекту за короткий час. І. Татяничикова, О. Манько до них відносять: малювання за трафаретами та шаблонами, копіювання уже поданих готових зразків, розфарбовування контурних зображень, графічні диктанти, коли педагог відтворює почергово кожен елемент у малюнку, а молодші школярі його повторюють [11].

У «Типовій освітній програмі для 3-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку» вказано, що одним із завдань образотворчого мистецтва у початкових класах для дітей з інтелектуальними порушеннями є корекційні завдання: «корекція недоліків пізнавальної діяльності, моторно-рухової сфери, розвиток сенсорних здібностей» [14, с. 88].

Живопис як один з видів образотворчого мистецтва допомагає вдосконалити когнітивні здібності у молодших школярів (зорове сприймання, мислення, уяву). Крім цього, малювання є чудовим засобом формування прогностичних здібностей, оскільки потребує продумати композицію, спрогнозувати її кінцевий результат, вдало підібрати колір, розмір, форму і перспективу зображення. Це вимагає прогностичних умінь щодо формулювання етапності у виконанні образотворчої діяльності. Учень зосереджується на відповідному об'єкті при малюванні, прогнозує його кінцеве зображення, що удосконалює прогностичну діяльність.

Через цілеспрямований розвиток умінь розпізнавати форму, будову та розміри частин предмету, його колір та просторове розташування, уміння порівнювати та аналізувати у молодших школярів формується вміння визначати поетапність роботи під час образотворчої діяльності, здійснювати контроль за власним виконанням роботи, вони навчаються планувати результат діяльності. Отже, в учнів формуються прогностичні здібності та створюється основа для прогностичної діяльності.

Для отримання успішних результатів з учнями на уроках образотворчого мистецтва проводиться малювання на відповідні теми, що вимагає зображень через уявлення про відповідні предмети чи нескладні сюжети з оточуючого світу, створення ілюстрацій про літературні твори. Це вимагає і прогностичної діяльності, оскільки учням потрібно заздалегідь продумати сюжет і кінцевий варіант малюнку, а потім через послідовність відповідних етапів втілити з допомогою засобів образотворчого мистецтва свій кінцевий задум.

На уроках образотворчого мистецтва важливо застосовувати дидактичну гру, що сприятиме розв'язанню корекційних завдань та формуватиме прогностичну діяльність. Дидактичні ігри передбачали комплекс завдань з образотворчого мистецтва, спрямованих на те, щоб

навчити молодших школярів з інтелектуальними порушеннями більш точно сприймати властивості предметів, їх взаємозв'язки та послідовність створення з допомогою образотворчих засобів для досягнення кінцевого результату зображення. Наприклад, дидактична гра «Впізнай і домалюй», «Метелики-половинки», «Що буває навесні?», «Палітра осені» (на змішування кольорів), «Оживи фігуру», «Закінчи картинку» та ін. Усі дидактичні ігри підбиралися з метою формування у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями прогностичної діяльності.

Оскільки основним засобом формування прогностичної діяльності були образотворчі засоби, то у підготовчому етапі нашого експерименту застосовано принцип поєднання відповідної предметної діяльності молодших школярів з образотворчою діяльністю. Наприклад, поєднання ігор на заняттях із образотворчим мистецтвом, застосування мовних і наочних засобів навчання, збільшення сенсорних засобів на заняттях.

На уроках образотворчого мистецтва також застосовувалися спеціальні графічні вправи та система формування початкових навичок з метою удосконалення процесу малювання. Враховуючи особливості молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, ми активізували розвиток в них пізнавальної діяльності образотворчими засобами, оскільки образотворче мистецтво відіграє значну роль для психічного розвитку учнів.

## **5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Аналіз результатів дослідження дає можливість скласти програму, спрямовану на формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Під час апробації програми учні позитивно сприймали наші заняття з ними, зацікавлено слухали, з допомогою педагога шукали причинно-наслідкові зв'язки, йшли до мети і передбачали кінцевий результат. Це доводить, що молодші школярі з інтелектуальними порушеннями при проведенні корекційної роботи, підтримки педагога і позитивного ставлення здатні до формування прогностичної діяльності. Разом з тим, учні з інтелектуальними порушеннями потребують довготривалого комплексного психолого-педагогічного впливу на формування прогностичної діяльності через знижений рівень розвитку у них пізнавальної, емоційно-вольової та мотиваційної сфер. Часто під час корекційних занять вони потребували створення ситуації успіху, допомоги з боку вчителя, багаторазового повторення завдань, наочної стимуляції мисленнєвих процесів та

практичних життєвих прикладів для формування прогностичної діяльності.

Образотворче мистецтво має корекційний вплив та є засобом формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Важливими для цього є відповідні дидактичні ігри та вправи з образотворчого мистецтва для формування прогностичних здібностей. При проведенні занять з образотворчого мистецтва важливо враховувати особливості пізнавального розвитку та образотворчої діяльності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Потрібно максимально застосовувати потенційні можливості молодших школярів та здійснювати опір на зону найближчого розвитку учнів.

Перспективами подальших досліджень є створення подальша апробація програми формування прогностичної діяльності у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями на уроках образотворчого мистецтва та в позаурочний час у взаємодії зі всією командою психолого-педагогічного супроводу та батьками.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] В. Бондар. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці. Київ. Наш час, 2005. 176 с.

[2] І. Дмитрієва, Л. Одинченко. Розвиток самостійності учнів спеціальної школи як фактору їхньої соціалізації. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2015. №30. С. 54–59.

[3] Т. Докучина. Психологічні особливості навчальної діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями. *Освіта. Інноватика. Практик*. 2025. Том 13. № 2. С. 24-29.

[4] Л. Дрозд. Корекційна програма з формування життєвого цілепокладання у підлітків з інтелектуальними порушеннями. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. № 1. Т. 3. С. 148-152.

[5] Л. Дрозд. Формування життєвого цілепокладання у підлітків з інтелектуальними порушеннями. Дис. докт. філософії зі спеціальності психологія. Херсон : Херсонський державний університет МОН України, 2021. 195 с.

[6] Л. Дрозд, Ю. Бистрова. Корекційна робота з формування життєвого прогнозування у дітей з особливими освітніми потребами. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка: психологічні науки*. 2018. №3. С. 19-25.



- [7] С. Миронова. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
- [8] І. Попович. Психологічні виміри соціальних очікувань особистості. Монографія. Херсон: ПАТ «ХМД», 2017. 504 с.
- [9] М. Рева. Соціально-психологічні детермінанти життєвого цілепокладання. *Психологія і особистість*. 2016. №1 (9). С. 207–216.
- [10] В. Синьов. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. Київ. МП «Леся», 2010. 779 с.
- [11] І. Татьянчикова, О. Манько. Особливості виховання і розвитку учнів допоміжної школи в процесі образотворчої діяльності. *Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології*. Кіровоград. Імекс-ЛТД, 2013. Вип. 8. 138 с.
- [12] Т. Титаренко. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ. Либідь, 2003. 376 с.
- [13] І. Ужченко, Е. Кукса. Формування прогнозування у молодших школярів із інтелектуальною недостатністю засобами комп'ютерних технологій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. № 24. С. 247–253.
- [14] О. Чеботарьова. Типова освітня програма для 3-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку. Київ. МОН України, 2022. 145 с.
- [15] В. Чернобровкін, В. Панок. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості / стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах. Київ. Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2021. 282 с.
- [16] Ю. Швалб, О. Вернік, О. Гарнець. Екологопсихологічні чинники сучасного способу життя. Кол. моногр. Київ. Педагогічна думка, 2007. 276 с.
- [17] S. Mykhalska, S. Myronova, M. Buinyak. Influence of Family Education on the Psychophysical Development and Socialization of a Child With Intellectual Disabilities. *Pedagogika-Pedagogy* Volume 94, Number 3, 2022. pp. 329-340.
- [18] S. Myronova, M. Buinyak. A study of parents' readiness to raise children with intellectual disabilities. *Journal Pedagogika-Pedagogy*. Vol. 93, Issue 6, 2021. pp. 821-830.
- [19] A. Rudenok, N. Didyk, A. Kovalchuk, O. Petyak, Z. Antonova, N. Khanetska. Psychological Support for Children with Intellectual Disorders in War Conditions. *Brain-Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 2022, Volume 13 (3), pp. 63-84.

**ZAN Olga**

Postgraduate student Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University,

Senior Lecturer, Department of Preschool, Primary and Inclusive Education, Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Uzhgorod, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-6788-271X>

**FEATURES OF FORMATION OF PROGNOSTIC ACTIVITY  
IN YOUNGER SCHOOLCHILDREN WITH INTELLECTUAL  
DISORDERS**

**Annotation.** The article describes the results of studying the problem of forming prognostic activity in younger schoolchildren with intellectual disabilities. The research was aimed at finding the most optimal means of forming prognostic activity in younger schoolchildren with intellectual disabilities. Prognostic activity is associated with the analysis and prediction of possible consequences of events, the ability to establish cause-and-effect relationships, set a goal and achieve the final result, plan stages on the way to achieving the goal. Predictive activity plays a crucial role in successful educational activities, as it helps to predict the possible learning outcome and, accordingly, to select the necessary means to achieve it. At the same time, younger schoolchildren with intellectual disabilities have a low level of development of predictive activity, students are unable to predict events, predict the results of events and plan the future. Therefore, there is a need to draw up a program, plan stages and select means of forming predictive activity in younger schoolchildren with intellectual disabilities.

One of such means of forming predictive activity is visual art. Younger schoolchildren have specific visual activity due to impoverished imagination, underdevelopment of mental operations, and visual perception deficiencies. Therefore, visual means for this category of children should be selected depending on the level of development of their intelligence and the ability to understand the instruction. Such students during the performance of visual tasks need constant help and prompts from the teacher, repeated repetition of instructions, illustrative examples from real-life situations. To form predictive activity in younger schoolchildren with intellectual disabilities in visual arts lessons, we recommend using business games and exercises that involve predicting the future result.

**Key words:** predictive activity, younger schoolchildren with intellectual disabilities, means of visual arts, formation, stage, cause-and-effect relationships, forecasting.

## REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

[1] Bondar, V. (2005). Problemy korektsiinoho navchannia u spetsialnii pedahohitsi [Problems of remedial education in special pedagogy]. Kyiv. Nash chas, 176 p. (in Ukrainian)

[2] Dmytriieva, I., Odynchenko, L. (2015). Rozvytok samostiinosti uchniv spetsialnoi shkoly yak faktor yikhnoi sotsializatsii [Development of independence of special school students as a factor in their socialization]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova*. Serii 19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia. no 30. pp. 54–59. (in Ukrainian)

[3] Dokuchyna, T. (2025). Psykholohichni osoblyvosti navchalnoi diialnosti uchniv z intelektualnymy porushenniamy [Psychological characteristics of the educational activities of students with intellectual disabilities]. *Osvita. Innovatyka. Praktyk*. T. 13. no 2. pp. 24-29. (in Ukrainian)

[4] Drozd, L. (2020). Korektsiina prohrama z formuvannia zhyttievoho tsilepokladannia u pidlitkiv z intelektualnymy porushenniamy [Correctional program for the formation of life goals in adolescents with intellectual disabilities]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii*. no 1. T. 3. pp. 148-152. (in Ukrainian)

[5] Drozd, L. (2021). Formuvannia zhyttievoho tsilepokladannia u pidlitkiv z intelektualnymy porushenniamy . [Formation of life goals in adolescents with intellectual disabilities]. *Dys. dokt. filosofii zi spetsialnosti Psykholohiia*. Kherson : Khersonskiy derzhavnyi universytet MON Ukrainy, 195 p. (in Ukrainian)

[6] Drozd, L., Bystrova, Yu. (2018). Korektsiina robota z formuvannia zhyttievoho prohnozuvannia u ditei z osoblyvymy osvitimy potrebamy [Correctional work on the formation of life forecasting in children with special educational needs]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka: psykholohichni nauky*. no 3. pp. 19-25. (in Ukrainian)

[7] Myronova, S. (2015). Korektsiina psykhopedahohika. Olihofrenopedahohika [Correctional psychopedagogy. Oligophrenopedagogy]. Kamianets-Podilskiy: Kamianets-Podilskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 312 p. (in Ukrainian)

[8] Popovych, I. (2017). Psykholohichni vymiry sotsialnykh ochikuvan

osobystosti [Psychological dimensions of social expectations of an individual]. Monohrafiia. Kherson: PAT «KhMD», 504 p. (in Ukrainian)

[9] Reva, M. (2016). Sotsialno-psykholohichni determinanty zhyttievoho tsilepokladannia [Socio-psychological determinants of life goal setting]. *Psykholohiia i osobystist*. no 1 (9). pp. 207–216. (in Ukrainian)

[10] Synov, V. (2010). Psykholoho-pedahohichni problemy defektolohii ta penitentsiarii [Psychological and pedagogical problems of defectology and penitentiary]. Kyiv. MP «Lesia», 779 p. (in Ukrainian)

[11] Tatianchykova, I., Manko, O. (2013) Osoblyvosti vykhovannia i rozvytku uchniv dopomizhnoi shkoly v protsesi obrazotvorchoi diialnost [Peculiarities of education and development of students of the auxiliary school in the process of visual arts activities]. *Teoriia i praktyka olihofrenopedahohiky ta spetsialnoi psykholohii*. Kirovohrad: Imeks-LTD, no 8. 138 p. (in Ukrainian)

[12] Tytarenko, T. (2003). Zhyttievyyi svit osobystosti: u mezhakh i za mezhamy budennosti [The life world of the individual: within and beyond the boundaries of everyday life]. Kyiv. Lybid, 376 p. (in Ukrainian)

[13] Uzhchenko, I., Kuksa, E. (2013). Formuvannia prohnozuvannia u molodshykh shkoliariv iz intelektualnoiu nedostatnistiu zasobamy kompiuternykh tekhnolohii [Formation of forecasting in younger schoolchildren with intellectual disabilities using computer technologies]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. Seriia 19 : Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia. no 24. pp. 247–253. (in Ukrainian)

[14] Chebotarova, O. (2022). Typova osvitnia prohrama dlia 3-4 klasiv spetsialnykh zakladiv zahalnoi serednoi osvity dlia osib iz porushenniamy intelektualnoho rozvytku [Typical educational program for grades 3-4 of special secondary education institutions for people with intellectual disabilities]. Kyiv. MON Ukrainy, 145 p. (in Ukrainian)

[15] Chernobrovkin, V., Panok, V. (2021). Pidhotovka vchyteliv do rozvytku zhyttiistiikosti / stresostiikosti u ditei v osvitnikh navchalnykh zakladakh [Training teachers to develop resilience/stress tolerance in children in educational institutions]. Kyiv: Univ. vyd-vo PULSARY, 282 p. (in Ukrainian)

[16] Shvalb, Yu., Vernik, O., Harnets, O. (2007). Ekolohopsykholohichni chynnyky suchasnoho sposobu zhyttia [Environmental and psychological factors of modern lifestyle]. Kol. monohr. Kyiv.: Pedahohichna dumka, 276 p. (in Ukrainian)

[17] Mykhalska, S., Myronova, S., Buinyak, M. (2022)/ Influence of Family Education on the Psychophysical Development and Socialization of a Child With Intellectual Disabilities. *Pedagogika-Pedagogy*. Vol. 94, Number 3, 2022. pp. 329-340. (in English)

[18] Myronova, S., Buinyak, M. (2021). A study of parents' readiness to raise children with intellectual disabilities». *Pedagogika-Pedagogy*. Vol. 93, Issue 6, pp. 821-830. (in English)

[19] Rudenok, A., Didyk, N., Kovalchuk, A., Petyak, O., Antonova, Z., Khanetska, N. Psychological Support for Children with Intellectual Disorders in War Conditions. *Brain-Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 2022, Volume 13 (3), pp. 63-84. (in English)

**УДК 376-056.264:616.315-007**

**DOI 10.32626/2413-2578.2025-25.147-165**

**KONOPLIASTA Svetlana**

Doctor of Science in Pedagogy, Full Professor,  
Professor of the Department of Speech-language  
pathology and Speech Psychology,  
Dragomanov State University of Ukraine,  
Kyiv, Ukraine  
<https://orcid.org/0000-0001-9233-7505>

**BIELOVA Olena**

Doctor of Science in Pedagogy, Full Professor,  
Head, Professor of the Department of Speech  
Therapy and Special Methods,  
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University,  
Kamianets-Podilskyi, Ukraine  
<https://orcid.org/0000-0001-6162-4106>

**MENTAL DYSONTOGENESIS IN PERSONS WITH  
CONGENITAL CLEFT LIP AND PALATE**

**Annotation.** The article discusses the mental dysontogenesis of individuals with congenital cleft lip and palate. The study used the general results of the study of the main components (voluntary regulation: motor activity, mental processes and functions, emotions and behavior) of the mental development of individuals with congenital orofacial clefts of the upper lip and palate from birth to eighteen years of age in Ukraine. This allowed us to identify variants of mental dysontogenesis, to trace the interaction of speech defect and mental development.

The results of a comprehensive study of the psychospeech development of children of different age categories with congenital cleft lip and palate